

ПЕДАГОГИКА НА УЧЕНИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗА САМОУПРАВЛЕНИЕ

Д-р Таня Желязкова-Тея

Институт за информални иновации (България)

Резюме. Целта на изследването е създаване на логически издържана и теоретически обоснована Педагогика на ученическите организации за самоуправление (ПУОС) като принадлежаща към педагогическите науки, които изучават особеностите на възпитанието в отделните възрастови периоди и образователни степени на училището. Използвана е философска, общонаучна и частнонаучна методология, за да се обобщи натрупаният теоретичен и практически опит от началото на новия ХХІ век в сферата на ученическото самоуправление и да се конструира неговата систематизирана теоретична основа. В резултат е създадена новата ПУОС с характерните за нея обект, предмет, общонаучно определение, правни основи, цел, задачи, принципи, методи, функции, нива, роли, място в семейството на педагогическите науки.

Ключови думи: педагогика на информалното образование; Ното creabilis; детско участие; ученическо самоуправление; педагогика на ученическите организации за самоуправление

1. Въведение

Настоящата публикация е обобщение, продължение и развитие на дългогодишна практическа работа и нейната теоретична осмисленост, посветена на ученическото самоуправление, което придобива все по-голяма социална важност и актуалност. То е свързано със следните противоречия:

- отсъствие на теоретична база на ученическото самоуправление и необходимостта за използването му като пълноценен инструмент за гражданско образование чрез правене;

- отсъствие на педагогически основи на ученическото самоуправление и необходимостта да се превърне в ефективен механизъм за управление на училищната общност.

Въз основа на установените противоречия беше формулирана темата на изследването – „Педагогика на ученическите организации за самоуправление“, и определен проблемът – какви са особеностите на педагогиката на ученическото самоуправление.

В началото на 90-те години на XX век в България с лека ръка лишихме учениците от техните детски организации, защото решихме, че идеологическото в тях е по-важно от педагогическото. С този политически акт рухна изгражданата десетилетия теория на пионерската и комсомолската дейност, която по своята същност е *теория на възпитанието* като съществена част от **„фундаменталните педагогически науки – обща педагогика, ... дидактика, ... сравнителна педагогика, експериментална педагогика, педагогическа диагностика“** (Gospodinov 2018, p. 26). И трябваше доста дълго да почакаме, докато обществото практически осъзнае, че развиването на организационния и свързания с него творчески потенциал на младите хора в училищна възраст надгражда знанията им с важни умения и компетентности за бъдещия им професионален и личен живот.

Първите плахи опити за възстановяване на неидеологическата същност на ученическите организации за самоуправление започнаха от практиката, т.е. „от долу“, с появата на първия ученически парламент в страната в средата на 90-те години. В навечерието на новото хилядолетие се появи сборникът „Ученическо самоуправление“ на Център „Отворено образование“ (Valchev, Stankova (Eds.) 1999).

Последвалата история на ученическото самоуправление в България и богата литература по темата са представени в създаденото през 2018 г. по поръчка на Министерството на образованието и науката (МОН) методическо помагало „Ученическото самоуправление. Пътеводител. Кой? Какво? Къде? Кога? Как? Защо?“¹. Чрез кратки тематични статии са представени: интеграцията и диференциацията между детското участие и ученическото самоуправление; седемте категории съучастници в ученическото самоуправление (1. Учениците; 2. Учителите; 3. Директорът; 4. Родителите; 5. Местните институции, общественици, медии; 6. Бизнесът; 7. Структурите на гражданското общество); подходи, модели, проекти и програми за ученическо самоуправление; равнища на ученическото самоуправление в паралелката, класа, училищния етап, училището и извън него; примерни дейности в пет основни направления (1. организационна дейност; 2. учебна дейност; 3. трудова дейност; 4. културни, информационни и творчески дейности; 5. спорт, здраве и отдих); как учениците се самоуправляват по света и у нас – из опита на десет държави от четири континента.

В резултата на два проекта, ръководени от фондация „Институт за информални иновации“, бяха издадени практически сборници, които доразвиха теоретичните положения от цитираното по-горе методическо помагало с добри практики на ученическо самоуправление.

Сборникът „Ученическото самоуправление – лесно и интересно. Модели“² представя опита на три различни по организация столични училища. Той включва методически насоки по отделни дейности, иновативните продукти

на училищата, свързани с документацията за ученическото самоуправление и инициативите на Ученическите съвети на паралелките (УСП) и Ученическите съвети на училищата (УСУ), както и резултати от анкетите проучвания сред учениците, класните ръководители и родителите в началото и в края на проекта. За първи път е публикуван Статут на Движението на ученическите организации за самоуправление (ДУОС) като бъдеща електронна платформа за работа в мрежа на всички структури на ученическо самоуправление в страната.

Вторият сборник – „Управляваме училището с ученическо самоуправление“³, представя опита на 28 училища (по едно от всяка област на страната), подбрани от Синдиката на българските учители. В националната инициатива със същото име участваха общо 17 612 ученици от 729 паралелки в начални, основни и средни училища, гимназии и професионални гимназии от всички видове селища в страната – село, община, областен град, а 17 от училищата имаха статут на иновативни. Резултатите от участието в инициативата са представени в специално издадени електронни училищни вестници, включени в сборника. А как се чувстваха учениците, техните родители, класните ръководители, директорите и медиаторите по време на инициативата, показват резултатите от специализираните за тях анкети.

Наличието на нормативна база, методическо помагало и сборници с добри практики обаче не решава проблема с отсъствието на съвременна теоретична основа на ученическото самоуправление. То е педагогическо явление с относително кратка все още история. Усилията на „УНИЦЕФ България“ и на редица неправителствени организации да обучават и популяризират детското участие в свои публикации (наръчници, ръководства, сборници) или дейности, развиват практиката, но не и теорията на ученическото самоуправление.

По време на подготовката на методическото помагало⁴ стигнахме до изключително важния извод, че понятията „детско участие“ и „ученическо самоуправление“ се отнасят помежду си като род и вид и не е правомерно да се употребяват като синоними. Защото детското участие се отнася както до защитата на индивидуалните права, така и до отстояване на колективните права на децата/учениците. Но фактически е невъзможно да се защитават колективни права само чрез детското участие. Затова по необходимост в рамките на детското участие се появява като неотменима компонента ученическото самоуправление, чрез което единствено са възможни упражняването и защитата на колективните права на учениците.

Ученическото самоуправление не попада във фокуса на теоретичните интереси на педагогическата общност в научната периодика през последните шест години (2019 – 2024). В сп. „Стратегии на образователната и научната политика“ няма нито една публикация по темата в посочения период. В сп. „Педагогика“ единствената публикация за същия период е представянето

през 2019 г. от Б. Василева на методическото помагало⁵, създадено през 2018 г. по поръчка на МОН. В сп. „Професионално образование“ в посочения период има три публикации на авторите М. Колева (2020), Б. Петрова (2022) и М. Игнатова (2023), които споделят опита на своите училища, за съжаление, само на ниво Ученически парламент или Ученически съвет на училището. Според Цв. Тонева ученическото самоуправление трябва да има собствен бюджет, идващ от заделените средства за извънкласни дейности (Toneva 2019, p. 85).

2. Методология и методи на изследване

Няколко методологически бележки.

2.1. Ученическото самоуправление е важна съставна част от училищната общност. И въпреки че учениците прекарват задължително 12 години от своя живот в нея, те реално пребивават в несъществуващ за живота им след това модел. Защото в реалността извън училището няма такива едновъзрастови колективи като паралелката. Няма и професионални общности, където се трудят едновременно хора от петте поколения: 1. Поколение Т на традиционалистите над 55 г.; 2. Поколение Х на 40 – 54 г. – аналогово, изгубено; 3. Поколение Y на 27 – 39 г. – Милениум, Аз – Аз; 4. Поколение Z на 18 – 26 г. – дигитално; 5. Поколение Alpha на родените между 2010 – 2025 г. – дигитално, незащитено. Изследователите на поколенческите профили обръщат внимание върху особеностите на всяко поколение и на различията между тях по: 1. доминиращи ценности; 2. отношение към новите технологии; 3. адаптивност към промяната; 4. нагласи към обучение и усъвършенстване; 5. нагласи към общуване и взаимодействие с хора от други поколения; 6. работоспособност и отношение към работата (<https://activeageing.bia-bg.com/bg/analyses/generations/>).

Това са обективни обстоятелства, които не могат да бъдат пренебрегнати, но те правят съжителството и сътрудничеството между поколенията в училищната общност както трудни, така и неизбежни за включването на всяко поколение в механизма за управлението ѝ. Включително и на поколението Alpha чрез техните ученически организации за самоуправление, като част от цялостното управление на училищната общност. Защото в междупоколенческите връзки е механизмът за предаване на опит чрез информалното образование, което определяме разширено като неинституционализирано, неорганизирано, непринудено, неограничено, свободно, достъпно, постоянно и повсеместно натрупване на знания, развитие на умения и формиране на компетенции в житейския път на хората от различни възрасти, подпомагащи личното им саморазвитие и самотворене като *Nemo creabilis*.

2.2. Важно е да отбележим живата все още практика от 2006 г., когато един училищен директор, станал зам.-министър на образованието и науката, годината преди България на стане член на Европейския съюз, изисква Денят на Ев-

ропа 9 май да стане Ден на ученическото самоуправление по модел от своето училище. За времето си това е огромен пробив в полза на личната инициатива и мотивация на учениците и похвална кампания, за да се заговори във всяко българско училище за ученическото самоуправление. Но за съжаление, тази практика в един ден учениците да застават на местата на възрастните в училището, се възприема до днес като достатъчна, за да се говори, че в училището има ученическо самоуправление. Не се отчита обстоятелството, че 10 години след въвеждането на тази практика на ученическо представителство влезе в сила новият Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО, 2016 г.), който разшири полето на ученическото самоуправление до всяка паралелка, която чрез своя УСП трябва да се самоуправлява през цялата учебна година и всеки ден.

2.3. Сред цялата образователна система на абонамент за училищна документация се разпространява юридически грешен модел на Устав на ученически съвет, в който Ученическият съвет има Управителен съвет. Ученическите съвети на паралелките (УСП) и Ученическият съвет на училището (УСУ) са организационни структури на ученици в съответствие с разпоредбите на ЗПУО (виж надолу) и те нямат нищо общо с неправителствените организации (НПО), създадени по Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ), каквито например са Училищните настоятелства, които имат управителни съвети. Според ЗЮЛНЦ в НПО не могат да членуват лица под 18 г., защото по смисъла на чл. 2 от Закона за закрила на детето всяко физическо лице до навършването на 18 години е дете. Докато УСП и УСУ имат за членове само деца/ученици.

2.4. Докторската степен по теория на познанието дава възможност на автора да използва приоритетно философски подходи към изследваните обекти, поради което вече има опит в създаването на нова педагогика, каквато е Педагогиката на информалното образование (ПИО) (Zhelyazkova-Teya 2022). В изследователския процес са използвани следните философски, общонаучни и частнонаучни методи: а) общотеоретични методи и методи на теоретичното изследване: анализ на библиографски източници, абстракция, анализ и синтез, аналогии, екстраполиране, индукция и дедукция, теоретичен анализ, идеализация, формализация, класификация, моделиране, евристични методи за генериране на нови идеи; б) методи на емпиричното изследване: анализ на собствени педагогически практики, анкетиране, наблюдение, сравнение, методи за извличане на знания и опит.

Проучени са литературни източници от последните осем години, които представят педагогиката като наука, теоретичните основи на възпитанието, теоретичните основи на обучението и теорията на възпитанието в цялост. Извлечени са базови понятия от педагогическата теория, които задават цялостната структура на Педагогиката на ученическите организации за самоу-

правление, много тясно свързана с теорията на възпитанието като фундаментална педагогическа наука.

3. Резултати

Поради ограничения обем на настоящата публикация тук е представена само теоретичната рамка на бъдещата Педагогика на ученическите организации за самоуправление (ПУОС).

Обект на ПУОС: обект на изследване от ПУОС са детското участие и ученическото самоуправление като негова колективна форма, разглеждани „в границите на цялостното социално познание“ и „в границите на педагогическото познание“ като педагогическо явление (педагогически факт) (Dimitrov 2016, p. 17).

Предмет на ПУОС: закономерностите на процесуалното протичане на ученическото самоуправление и неговото дейностно-организационно и функционално осигуряване и осъществяване в съответствие с педагогическата, в т.ч. институционално-педагогическата целесъобразност (Dimitrov 2016, p. 19) на всички видове организации на ученическото самоуправление като колективна форма на детско участие.

Общонаучно определение на ПУОС: ново направление в педагогическата наука за изучаване закономерностите на ученическото самоуправление като педагогическо явление.

Правни основи на ПУОС:

– Всеобща декларация за правата на човека (1948 г.): Чл. 20, т. 1. Всеки човек има право на свобода на мирни събрания и сдружения.

– Конвенция на ООН за правата на детето (1989 г.): Чл. 12, т. 1 – осигуряват на детето, което може да формира свои собствени възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него. Чл. 13, т. 1 – Детето има право на свобода на изразяване на мнение. Чл. 15, т. 1 – правото на детето на свобода на сдружаване и на мирни събрания. Чл. 31, т. 2 – насърчават предоставянето на подходящи и равни възможности за културна и творческа дейност.

– Комитет на ООН по правата на детето (20.11.1989 г.): децата не губят човешките си права поради това, че минават през училищните врати.

– Конституция на Република България (1991 г.). Чл. 39 (1): Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.

– Закон за закрила на детето: Чл. 12: Всяко дете има право свободно да изразява мнение по всички въпроси от свой интерес.

– Закон за предучилищното и училищното образование (2015 г.): Чл. 92 (2): Часът на класа се използва за последователно развитие на класа, за патриотично възпитание и за изграждане на граждански компетентности, включително

чрез ученическото самоуправление. Чл. 171 (1): ...11. чрез формите на ученическо самоуправление да участват в обсъждането при решаване на въпроси, засягащи училищния живот и училищната общност, в т. ч. училищния учебен план; 12. да получават съдействие от училището и от органите на местното самоуправление при изразяване на мнението си по въпроси, които пряко ги засягат, както и при участие в живота на общността. Чл. 172 (2): Учениците участват в училищния живот и в организационното развитие на училището чрез различни форми на ученическо самоуправление на ниво паралелка и училище, определени с правилника на училището по предложение на учениците. Чл. 267 (2): С право на съвещателен глас в работата на обществения съвет на училищата участват поне трима представители на ученическото самоуправление.

– Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. Чл. 4.2: ...д) създава позитивна образователна среда за диалог между представителите на различните културни общности в зависимост от тяхната възраст и компетентности, включително и чрез формите на ученическото участие и самоуправление. Чл. 11 (2): Гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование в часа на класа се осъществяват и чрез дейности за последователно развитие на класа като общност и за ученическо самоуправление на ниво паралелка, клас и училище. Чл. 17 (1): ... подкрепя на инициативността и участието на децата и учениците чрез подходящи за възрастта им включващи демократични практики, като: 1. участие в различни форми на ученическо самоуправление и представителство. Приложение № 6. Рамкови изисквания за създаване и функциониране на ученически съвети (на ниво паралелка, клас, училище, национално ниво).

Цел на ПУОС: педагогическо съпровождане на процесите на натрупване на знания, развитие на умения и формиране на компетентности сред децата и учениците във връзка с тяхното ученическо самоуправление.

Задачи на ПУОС:

1. Да установи закономерностите на ученическото самоуправление.
2. Да разработи педагогически технологии за подпомагане на ученическото самоуправление.
3. Да подготви децата/учениците за ролите им в структурите на ученическото самоуправление.

Принципи (от лат. *principium* – начало, основа, принцип, изходно положение) **на ПУОС**, тясно свързани с принципите на възпитанието:

- хуманизъм, хуманност и толерантност;
- индивидуализация и индивидуален подход;
- възрастово съответствие и личностен подход;
- развитието в процеса на педагогическото взаимодействие;
- активност и действеност;

- практическа приложимост, реалистичност и връзка с живота;
- позитивност, опора върху положителните черти и качества, уважение към личността, доверие и подкрепа, съчетани с възискателност и последователност;
- емоционалност, атрактивност и занимателност (Boyadzhieva 2016, pp. 167 – 170).

Методи на ПУОС (от гр. *methodos* – начин, път за познание, учене, действие): мотивация, комуникация, работа в екип, стремеж към успех, лична и обществена заинтересованост, убеждение и много други. Методите на ПУОС са отворена система, която потенциално може да се допълва постоянно в зависимост от потребностите на развиващата се организационна дейност на структурите на ученическото самоуправление.

Функции на ПУОС: формираща, координираща, регулираща, контролираща, коригираща, развиваща.

Нива на ПУОС: паралелка, клас, училищен етап, училище, извънучилищно ниво.

Роли на ПУОС за отделния ученик и структурите на ученическото самоуправление:

- интелектуално възпитание и развитие;
- нравствено възпитание и развитие;
- естетическо възпитание и развитие;
- трудово възпитание и професионално ориентиране;
- физическо и здравно възпитание и развитие;
- светогледно възпитание;
- религия и възпитание;
- правно възпитание и възпитание в демократизъм;
- интеркултурно възпитание;
- екологично възпитание;
- полово възпитание и развитие (Teoriya na vazpitaniето, pp. 219 – 421);
- информационно-комуникационно възпитание и развитие – СМИ, социални мрежи, интернет.

Мястото на ПУОС в семейството на педагогическите науки:

– **фундаментални педагогически науки** – *теория на възпитанието, педагогическа диагностика* (Gospodinov 2018, p. 26);

– **педагогически науки, изучаващи спецификата на възпитанието и обучението в отделните възрастови периоди и образователни степени:** *начална училищна педагогика и педагогика на средното училище* (Gospodinov 2018, p. 26);

– **отраслови педагогически науки** – *семейна педагогика, социална педагогика* (Gospodinov 2018, p. 26), *педагогика на извънкласната и извънучилищната дейности*, *Педагогика на информалното образование* (ПИО);

– **гранични научни области между педагогиката и други науки** – *педагогическа психология, педагогическа етика* (Gospodinov 2018, p. 26).

4. Заключение

Апробацията на резултатите от изследването е осъществена с анкети за учениците, класните ръководители и родителите, резултатите от които могат да се видят в двата сборника с добри практики: „Ученическото самоуправление – лесно и интересно. Модели“⁶ и „Управляваме училището с ученическо самоуправление“⁷.

Научната новост се изразява в изследването на ученическото самоуправление в контекста на социалните явления в училището и дефиниране мястото на ПУОС в семейството на педагогическите науки.

Теоретичната значимост на изследването се определя от разкриването на спецификата на ученическото самоуправление и определянето на същностните характеристики на ПУОС. Поставено е началото на теоретичното осмисляне и бъдещо разгръщане на теоретичната база на ПУОС.

Практическата значимост на резултатите от изследването е свързана с отварянето на нова страница във философско-педагогическите изследвания на ученическото самоуправление, развитие на организационната култура сред децата и учениците, стимулиране на специалисти от различни научни области да се включат в доразработването на ПУОС.

Благодарности

Авторът благодари на всички учени, юристи, администратори, колеги и приятели, които със своя професионализъм, оптимизъм и малко скептицизъм спомогнаха за възникването на Педагогиката на ученическите организации за самоуправление (ПУОС) като допълваща семейството на педагогическите науки през XXI век.

БЕЛЕЖКИ

1. Ученическото самоуправление. Пътеводител. Кой? Какво? Къде? Кога? Как? Защо?. 2018. Желязкова-Тея, Т. Банчева, М. София: Национално издателство „Аз-буки“. ISBN 978-619-7065-20-6. Достъпно в е-формат в колекция „Материали за ученическо самоуправление“ от Католага на образователни ресурси със свободен достъп в Дигиталната раница на МОН: <https://oer.mon.bg/s/oer/item-set/28594>.
2. Ученическото самоуправление – лесно и интересно. Модели. 2022 [Електронен ресурс]: Сборник с добри практики / идея и състав. Т. Желязкова-Тея. София: Институт за информални иновации (Библиотека Ното creabilis, ISSN 2738-7208, т. 3). eISBN 978-619-91709-3-9. На свободен достъп в Дигиталната раница на МОН: <https://oer.mon.bg/s/oer/item-set/28594>.

3. Управляваме училището с ученическо самоуправление. 2023. [Електронен ресурс]: Сборник с добри практики / състав. Т. Желязкова-Тея; под общ. ред. на Янка Такева. София: Институт за информални иновации. eISBN 978-619-91709-6-0. На свободен достъп в Дигиталната раница на МОН: <https://oer.mon.bg/s/oer/item-set/28594>.
4. Ученическото самоуправление. Пътеводител. Кой? Какво? Къде? Кога? Как? Защо?. 2018.
5. Ученическото самоуправление. Пътеводител. Кой? Какво? Къде? Кога? Как? Защо?. 2018.
6. Ученическото самоуправление – лесно и интересно. Модели. 2022
7. Управляваме училището с ученическо самоуправление. 2023.

ЛИТЕРАТУРА

- БОЯДЖИЕВА, Н., 2016. Принципи на възпитанието. В: *Теория на възпитанието* (Трето преработено и допълнено издание) Съставител – чл.-кор. Любен Димитров. София: „Веда Словена – ЖГ“, „Авангард прима“. ISBN 978-619-160-595-8.
- ВАСИЛЕВА, Б., 2019. Ученическо самоуправление. *Педагогика*, Т. 91, № 1, с. 141 – 143. ISSN 0861-3982.
- ВЪЛЧЕВ Р.; СТАНКОВА, М. (Съст). 1999. *Ученическо самоуправление*, Сборник. София: Център Отворено образование. ISBN 954-8983-13-3.
- ГОСПОДИНОВ, Б., 2018. Научен статут на педагогиката. В: ЧАВДАРОВА-КОСТОВА, С.; ДЕЛИБАЛТОВА, В.; ГОСПОДИНОВ, Б. *Педагогика*. Трето допълнено и преработено издание. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-4328-8.
- ДЕЛИБАЛТОВА, В., 2018. Технологии и стратегии на обучение. В: ЧАВДАРОВА-КОСТОВА, С.; ДЕЛИБАЛТОВА, В.; ГОСПОДИНОВ, Б. *Педагогика*. Трето допълнено и преработено издание. София: УИ „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-4328-8.
- ДИМИТРОВ, Л. (Съст.), 2016. *Теория на възпитанието* (Трето преработено и допълнено издание). София: „Веда Словена – ЖГ“, „Авангард прима“. ISBN 978-619-160-595-8.
- ДИМИТРОВ, Л., 2016. Научен статут на теорията на възпитанието. В: ДИМИТРОВ, Л. (съст.). *Теория на възпитанието* (Трето преработено и допълнено издание). София: „Веда Словена – ЖГ“, „Авангард прима“. ISBN 978-619-160-595-8.
- ИГНАТОВА, М., 2023. Ученическото самоуправление за развитие на училищната общност и формиране на ценности. *Професионално образование*, Т. 25, № 5, с. 484 – 491. ISSN 1314-555X.

- КОЛЕВА, М., 2020. От ученическото самоуправление до споделеното управление на училището, или за един демократичен модел на училищен мениджмънт. *Професионално образование*, Т. 22, № 4, с. 412 – 419. ISSN 1314-555X.
- ПЕТРОВА, Б., 2022. Ученическото самоуправление през погледа на едни психолог. *Професионално образование*, Т. 24, № 4, с. 423 – 428. <https://doi.org/10.53656/voc22-453ucen>.
- ТОНЕВА, Ц., 2019 Ученическото самоуправление в училище. *Образование и квалификация на педагогическите кадри – приложно-практически аспекти*, Ч. 2, с. 85 – 91. ISSN 1314-300X.
- ZHELYAZKOVA-TEYA, T. 2022. Prolegomena in Pedagogy of Informal Education. *Pedagogika - Pedagogy*, vol. 94, no. 1, pp. 41 – 51. <https://doi.org/10.53656/ped2022-1.04>.

REFERENCES

- BOYADZHIEVA, N., 2016. Printsipi na vazpitaniето. In: Dimitrov, L. (Ed.). *Teoria na vazpitaniето (Treto preraboteno i dopalнено izdanie)*. Sofia: „Veda Slovena – ZhG“, „Avangard prima“. ISBN 978-619-160-595-8.
- DELIBALTOVA, V., 2018. Tehnologii i strategii na obuchenie. In: CHAVDAROVA-KOSTOVA, S.; DELIBALTOVA, V.; GOSPODINOV, B. *Pedagogika. Treto dopalнено i preraboteno izdanie*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN 978-954-07-4328-8.
- DIMITROV, L. (Sast.), 2016. *Teoria na vazpitaniето (Treto preraboteno i dopalнено izdanie)*. Sofia: Veda Slovena – ZhG, Avangard prima. ISBN 978-619-160-595-8.
- DIMITROV, L., 2016. Nauchen statut na teoriyata na vazpitaniето. In: DIMITROV, L. (Ed.). *Teoria na vazpitaniето (Treto preraboteno i dopalнено izdanie)*. Sofia: Veda Slovena – ZhG, Avangard prima. ISBN 978-619-160-595-8.
- GOSPODINOV, B., 2018. Nauchen statut na pedagogikata. In: CHAVDAROVA-KOSTOVA, S.; DELIBALTOVA, V.; GOSPODINOV, B. *Pedagogika. Treto dopalнено i preraboteno izdanie*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN 978-954-07-4328-8.
- IGNATOVA, M., 2023. Uchenicheskoto samoupravlenie za razvitie na uchilishtnata obshtnost i formirane na tsennosti. *Profesionalno obrazovanie (Vocational Education)*, vol. 25, no. 5, pp. 484 – 491. ISSN 1314-555H.
- KOLEVA, M., 2020. Ot uchenicheskoto samoupravlenie do spodelenoto upravlenie na uchilishteto, ili za edin demokratichen model na uchilishten menidzhmant. *Profesionalno obrazovanie (Vocational Education)*, vol. 22, no. 4, pp. 412 – 419. ISSN 1314-555H.

- PETROVA, B., 2022. Uchenicheskoto samoupravlenie prez pogleda na edni psiholog. *Profesionalno obrazovanie (Vocational Education)*, vol. 24, no. 4, pp. 423 – 428. <https://doi.org/10.53656/voc22-453ucen>.
- TONEVA, T., 2019. *Uchenicheskoto samoupravlenie v uchilishte. Obrazovanie i kvalifikatsia na pedagogicheskite kadri – prilozhno-prakticheski aspekti*, Ch. 2, pp. 85 – 91. ISSN 1314-300H.
- VALCHEV R.; STANKOVA, M. (Eds.). 1999. *Uchenicheskoto samoupravlenie*, Sbornik. Sofia: Tsentar Otvoreno obrazovanie. ISBN 954-8983-13-3.
- VASILEVA, B., 2019. Uchenicheskoto samoupravlenie. *Pedagogika-Pedagogy*, vol. 91, no. 1, pp. 141 – 143. ISSN 0861-3982.
- ZHELYAZKOVA-TEYA, T. 2022. Prolegomena in Pedagogy of Informal Education. *Pedagogika-Pedagogy*, Vol. 94, no. 1, pp. 41 – 51. <https://doi.org/10.53656/ped2022-1.04>.

PEDAGOGY OF STUDENT SELF-MANAGEMENT ORGANIZATIONS

Abstract. The purpose of the study is to create a logically sound and theoretically grounded Pedagogy of Student Self-Management Organizations (PSSMO) belonging to the pedagogical sciences that study the peculiarities of upbringing in the individual age periods and educational levels of the school. Philosophical, general scientific, and private scientific methodology was used to summarize the accumulated theoretical and practical experience since the beginning of the new 21st century in the field of student self-management and to construct its systematized theoretical basis. As a result, the new PSSMO was created with its characteristic object, subject, general scientific definition, legal foundations, goal, tasks, principles, methods, functions, levels, roles, and place in the family of pedagogical sciences.

Keywords: pedagogy of informal education; Homo Creabilis; child participation; student self-management; pedagogy of student self-management organizations

✉ **Dr. Tanya Zhelyazkova-Teya**

WoS Researcher ID – AAK-8548-2020

ORCID iD: 000-0002-7417-9205

Institute of Informal Innovations

Sofia, Bulgaria

<https://iii-bg.org/blog/>

E-mail: found.iii.teya@gmail.com